

FAMÍLIA (I.)

(Részlet)

BRASNYÓ ISTVÁN

A NYÚLNYOM

Széllal, esővel ébred az idei tavasz, már korán, paskolja, suholja a világot.

Georg Dimitrius Haller az égben áll, s a korai szél elhajlik a fák koronáján, zöldet kavart, maga is fenéig zöldben, és zöld víz loccsan a vályúból, míg teljesen ki nem vakítja a dűlőút pora. A madarak korábban érkeznek a kelleténél, s hogy messzi út áll előttük, elméláznak G. D. Haller kalapja karimáján.

Lassan a pincelejárat is megéled, és mintha a föld alól özönléne — konstatálja Haller. Az éjszakák vadak, szelesek, s a már említett eső, az éjjel is. — Az ég, amelyben állunk, fényesre, tisztára, szinte ragyogóra sűrűlve, mint egy tisztí kardedlap vagy vállap vagy csizmaszár: az égi csizmaszárban lép nagyokat a világ, valami lepottyan a magasból, hát igen, csillagkövel irányítgatja hétköznapijainkat, a tapasztalatok keserves bányáját — jegyzi meg G. D. Haller, igazítva egyet a madaraknak oly csodálatos, de különben igencsak famózus kalapkarimán, amely úgy metsz bele a szelek húsába, hogy sajátságos vérük — eszmék, idők, látomások és ezredéves gondolatmenetek, sohasem egészen félbehagyva — belefröcskölnek az ember szemébe.

A Betongyár szürke kötömbje úgy mered messziről Haller fölé, akár az átok, amely ugyan létezik, kimondatott, fölébe varázsolgatott, de, egyelőre, nem fog rajta —

Daniel Kondrath, született 1876-ban

1920—1936: majd húsz esztendő az Amerikai Egyesült Államokban; Dél-Délkeleti Gyapotfarmok — Keleti Bányavidék —

postamesteri állás Oklahoma Cityben: véges-végig felfelé, igazi amerikanizmus, kíméletlen és könyörtelen munka, törtetés, míg Szeghegyen a Kulturbund a réglagyár meredeken lemetszett gödreit puskázza, s királyi csendőr áll őrt e lelkigyakorlat felett.

— Well, Mr. Kondrath, Ön, ugye, mint német.

— Hogyan érti azt, hogy német...

— Német, mint fasizmus, teszem azt...

— Nem tudom, mi a fasizmus.

— Hitler.

— Nem tudom, kicsoda Hitler.

— Német.

— Hm. Most hallom először. Roosewelt beszéde alapján...

— Roosewelt csak beszél... Rooseweltnek fogalma sincs a világról.

— Nem értem.

— Haza kell mennie, Mr. Kondrath. Németnek. Egy német nem érezheti jól magát Amerikában...

És az Oklahoma City-i postahivatal bezárul, s mintha leállna a világ postaforgalma.

— Két darab ötcentes bélyeg.

— Hova lesz a levél?

— Európába.

— Európa nincs többé. Európa nem ezen a világon van. Talán a másik ablaknál tessék...

Daniel Kondrath bő és lötyögő, blue jeansből készült kezeslábasban megy végig a dülön. Európai föld, európai dülőút, amúgy meg nem lehet tudni, talán még a Naptól is keletebbre van.

Azt mondják, hogy ez aztán tele van pénzzel, még a seggét is dollárbankóval töröli, Amerikából jött, már csak az a ruha is rajta. *Guba-szivart szíl...*

Cuba, helyesbít a tanító.

Kuba, mondja Kondrath.

És mire kerít egy akkora darab földet, amit egy amerikai kocsis té s tova keresztülköphetne, már a napkeltéből is szuronyok vicso-rognak.

— Visszaszereznék talán Kondrath úrnak a postamesteri hivatalt Oklahoma Cityben?

Oklahoma City messze van, országokon, tengereken túl, egy másik világ. Gyors hajóval két hét, amúgy meg száz esztendő...

Oklahoma Cityben különben sem megy hajó.

És lövik a partoldalt azok az átkok, látni minden reggel, ha az ember elbiciklizik a téglagyár oldalában. Egyre pontosabban lőnek, egyre inkább a méta fejébe találnak. Egyre kevesebbszer fúj sárga füstöt a lenyesett löszfal.

De Georg Dimitrius Haller akkor még nem érte el azt a kort, hogy puskát lehetne rá bízni. G. D. Haller kilőné a kavicsot a kar-szalagosok sarka alól is. Nem volt, aki megmondja azoknak a taknyosoknak.

Lassan a pincelejárat is megéled — ez itten Kondrath pincéje — gondolja Haller —, s a madárrajok úgy hömpölyögnek belőle kifelé, mintha a föld gyomra gyulladt volna ki. — Egyszer majd be kell temetni a pincét is, ha a betongyáriak annyit akadékoskodnak — tol egyet Haller a kalapkarimán.

Micsoda véletlen találkozás volt az egek országútján — a betongyáriak itt lelték Hallerékat, mikor Halleréknak még sejtelmük sem volt a Betongyárról, a háború meg ugyan csapdosta Oklahoma City messzi partjait, (meg a 27-es számú postahivatalt), de sehogyan sem tudott szárazra kapaszkodni, úgyhogy a postahivatal véges-végig biztonságban volt, Daniel Kondrath meg, elherdálva a dollárbankókat, szurkolt a háborúnak. Olyan paraszt lett idehaza, akár a többi: imádta Amerikát, mert gazdag, és gyűlölte, mert idegen és messze van, és nem törődik vele. És Kondrath meg Hallerék egyugyanazon nyúlnyomon jöttek össze, a föld szikár és mocskos volt, a nyúl nyom meg, viszonylag egyenesen, mintha a pokolba vezetett volna.

A NYÚL MANCSA

Persze, előbb már mások is laktak itt, és jóval számosabban; befúródtak az ég alá, télen a hó alá, keltek, mint földből a sárkányfog; kijelölt utakon jártak, és nyárelőn sárga fogaikkal szét-harapták az érő búzaszemet; a puszta föld végtelenjén fekete szigeteket mutatták a fészkeiket: egymástól messze s lehetőleg hátat is fordítva kutyorogtak a fák alatt, és senki sem tudta, még csak nem is sejtette, hogy a nyúl ott hempereg a fantáziájukban, szűkös gondolatviláguk falainak csapódva, kétségbeesetten vergődve az eszmétlenség űrjében ég és föld között, levegőtlen, fülledt emberi bensőkben, vagy a nagy házikenyér kormos héjába zárva, mint valami soha meg nem érő dióba — az itteni világ praeHalleri állapota, és a nyúl csak talán álom formájában vágta el a fatetők felett, s

vért iszik vagy vért okádik — merő egy adta seb, s közben szakadó villámok tépdesik egyre a bundáját.

De egy reggel mindenki bőrén ott látható a véres mancsának nyoma, ha egyesek csak hetek múltán is veszik észre, de akinek a kézfejére vagy arcára került, az úgy viseli, mint a sorsa káinbélyegét, ezt a megszeghetetlen pecsétet, amikor majd egy félóra megáll a szél, elapadnak a források és nem ad világot a nap; de, persze, ezt sokféle jel előzi meg, mintha a világnak és a természetnek más dolga sem lenne, mint hogy összevissza jeleket juttasson az emberek különben is zabolátlan s feledékeny, tetszhalott emlékezetébe.

Az első például.

Prágából érkezett egy ember, aki.

Sőt: Pár nap múlva kiderül az is, hogy akinek.

Mert . . . nemzetiségű. Vagyis vallású, mint a falusi boltos.

Sovány menedék. Túrót adnak neki enni, paprikával megszórva, vöröshagymával, a házba is behívják — így követeli az . . .

— Jó lenne — gondolják néhányan — lelkiismeret-furdalás nélkül kimondani, mi.

Prága messze van, és ez az ember nem is járt Prágában, ahol.

A nyúl mancsa — kérdezik tőle, mint három vagy négy vércsöpp, szinte legyező alakban: fölül három O, rajta kis vonás, a körme nyoma, kettő közülük lejjebb, egy feljebb, aztán ez alatt a három alatt már csak egy O, ez a sarka lesz a nyuszának.

A prágai zsidó meg néz, majd lassan kettőt kezd látni: könnybe lábad a szeme.

— Hagyjátok az embert, hiszen.

— De amikor semmit sem mond, még csak azt sem mondja, hogy.

— Ő szemtől szembe látta a nyulat, mit mondhatna.

És aztán szép alkonyatok, teli fellegpuha gondolatokkal, a zöld lucerna ízével — egy meghamisíthatatlan világ, s idillien csillan meg este a lámpafény a polcon felsorakoztatott meggybefőttek oldalán.

Konzervált vér.

Aztán lassan híre megy. Híre megy annak is, például. Még valaki megjön Prágából, aki ugyan Péterrel, a királlyal is beszél, mielőtt ide jönne, meg beszél Mačekkal, meg beszél a tiszturakkal is, csak épp a katonákkal nem beszél, a falusiakkal meg egyenesen szóba sem áll. A napszámosok azért kilesik, a napszámoslányok

rávihognak, és lelöttyintik tejjel a fehér nadrágját. Ezen más ember, akinek száz, no, legalább húsz nadrágja van, csak nevetne, de ez, ez akár a fergeteges ménkű. Ennek a nyúl a lelkében forgolódik, ott csinál helyet, ott szándékozik tán lefialni. Szóval ijesztő, ki kell venni a lányokat a munkáról, mert úgymint elcsapják őket, mert, szegények. Kesztyűt visel, alatta a nyúlmancs.

GUBERNÁTOR ÚR!

Félelmetes veszélyre bátorkodom felhívni a figyelmét. Országveszejtő népi elementumok — magyarán alattomos söpredék — dúlják békénket és nyugalmunkat. Jelük valami vércsepp, amit testük legkülönbözőbb helyein a bőrükre tetoválnak. (Vagy több vércsepp. Négy, de talán . . . le sem írom.) Azzal az alázatos kéréssel fordulok önhöz, hogy az egész Báni Vidék területén méltóztasson utasítani a királyi csendőrséget, hogy vegye őrizetbe mindazokat, akik kezükön, lábukon, fülükön vagy nyakukon, esetleg testük bármely részén ezt az elképesztő jelet viselik, és az Antikrisztus eljövételének hirdetésével demoralizálják a világot.

Gubernátor Úr! Legutóbbi beszélgetésünkön bizonyára elég világos voltam, s ha nem eléggé egyértelműen hangsúlyoztam, most újból megteszem: Prágában olyan erők felvonulását láttam, amelyek láttán az embernek nem a szívébe, hanem a csontjaiba eszi magát a félelem. Hallgatnunk kell, kérem, a kor szavára! A nemzetiszocialista erők a világ megváltoztatását követelik. Nem tanácsos ezen erők útjába állnunk, hiszen e földindulás érdekeinket szolgálja, hogy ne mondjam, érdekünkben áll a bolsevista szörnyet saját kis, apró szörnyszülőtteivel veretni agyon.

Gubernátor Úr vegye tekintetbe a helyzet tarthatatlanságát, aminek orvoslására esküje is kötelezi. Várom ilyen irányú rendelkezéseit,

híve:

L. dr. B.

(Dátum nélkül)

P. S.:

A termés rossz, a földek szinte kiapadtak, a napok sápadtak és forrók, a nép megbízhatatlan. Hogyan venni elejét a katasztrófának?

HALLER ÉS A NYÚL

Hogy a harmat talán, a harmat, amely rózságon és a köd finom létráján lépdél alá az égből, hogy a harmat feloldja az emlékeket, a reggeli friss levegő ízeit veszi elő, a világmindenség elnémult, rop-pant nagy és isteni trombitáját, amelynek a hallgatása egyenest fel-emelő?

Megvan talán hét-nyolc esztendeje is, hogy a nyúl nem mutatkozik többé, nem üzenet, sőt egyáltalán nincs a világon. Reggelenként békén özönlenek széjjel a gyerekek a világba, ki-ki a maga napi munkáját végzi, s a felhők zöld árnyékot vetnek rájuk, hogy hűvösben legyenek.

A fecskék, ezek a nappali denevérek, csivogva vágnak neki a végtelen mindenségnek, s eltelik egy óra is, ha nem másfél, mire ismét ott állnak az eresz peremén, s a világ jóindulatáról mondják hajnali beszédüket. Vasárnap a legkeservesebb belebámulni a füstszántotta hajnalba, ahol semmi sem történik, csak a fák levele nő hangtalanul, akár csak Kondrath bajusza.

Harminckilenc tájt Kondrath elhatározta, hogy bajuszt növeszt.

— Bajuszt gerjesztek — mondta a világnak mert már csak angolul beszélt; odahaza éjszakánként szótárból igyekezett elfelejteni angolul, s ezek voltak élete legsiralmasabb pillanatai: ugyanilyen keserves munkával rágtta magát felfelé az angol nyelv létráján, amilyen keserves munkával most onnan le szeretett volna jutni — már ha az angol nyelv egyáltalán feljebb van, mint a többi, vagy csupán az amerikai kenyér nő a világ egyik legmagasabb kenyérfáján.

— Josi batsi hordoz bajusz, Imre batsi hordoz bajusz, Daniel Kondrath, o ye, hordoz legesleghosszabb bajusz . . .

S a blue jeans overall, meg a bajusz, amely versenyre kelt a környékbeli hetven-nyolcvanesztendő magyar parasztnak bajuszával, valahogy helyet szorított a néhai Mr. Kondrathnak a világban: akkora bajusza lett, mintha egy vörös hörcsögöt kötözött volna oda az orra alá; a sváb anyád, szidták a parasztnak, s hajnalonként elszántan sodorintottak egyet a kigyófarok bajszukon: magyar—osztrák dragonyosbajusz, à la Rudolf Főherceg és Vecsera Mária grófnő — vagyis egy halálos szerelem az evilági kilátástalanság megveszedett Schönbrunnjában, a kétszáz éve megépített nyomorúságos

csendőrfészek kétszeres, ötszörös, ezerszeres elnyomásának az árnyékában.

Haller sajnálja.

Haller sajnálja, hogy nem szívta meg az oplenaci korsó véré.

királyvér, mondták, de a lüvött is tudta, hogy a király, akár a tetű: neki nincs vére — csendőrszuronyokról nyaldossa, istenfaló, önfaló, akárcsak jelképe, a keresztes pók.

De ekkorra alighanem már véglegesen elmúlt az oplenaci cserép-korsók ideje, csak nyomorék falusi asszonyok emlegették a király, Sándor, temetését, amelyen — papjukkal az élen — mint a meghódoltak deputációja vettek részt.

Tehát egyszerre érkezünk el a nyúl nyom *Tekervényes története* kezdetéhez és végéhez is: Kondrathnak nem volt nyúl nyoma mert őt az egész ügy csak Oklahoma City távlatából és nagyjából akkora távolságról és érdekelte; G. D. Haller meg egy kölyök volt mindössze, aki rácsodálkozott bizonyos dolgokra — a zöld lombokra, a zöld katonaládákra és a zöld tábori lapokra (sohasem tanult meg olvasni), de nem kevésbé a zöld, a barna, a fekete és a szürke egyenruhákra, a szépen repeső tollakra, a vidéki mozikban játszott filmekre, ahol a háborúban feltűnően kevés volt a hulla és elképesztően sok a győzelem. Ki az ördög tudta hogy ha valaki azt mormolja, hogy a Békéért, arra legkevesebb tízezer ember feje megy rá. Valahogy ez a szó értéke.

A KARING

A tanító a hajnal lila karingében álmodik kalapot a fejére és botot a kezébe — aztán hajts ki, a promenádra: a sivár városi utcákon elrongyolódott papírokat görget a hajnali fuvalom, s igen csípős a levegő is. Persze, ez csak álom, egy megfeneklett nyúlfészekben álmodhat csak ilyesmit az ember, amikor a világ kincsei a fakoronákra aggatva koccannak össze, akár a vacogó fogak — hiába, hűvös még a tavasz, és újabb lehűléstől is lehet tartani, amelynek a szele majd úgy zúg itt végig, hogy az álombeli kalapot is lesodorja az ember fejről, s nagyokat szökkenve, mint egy felfújtt disznóhólyag, verődik majd a piszkos göröngyökhöz, míg csak el nem tűnik a ragyogásba szakadó, csupasz és néma távolokban.

Valaki egykor ehhez hasonló színű karinget viselt, s borral és vízzel itatgatta a tisztelendő urat, pedig hát tudnivaló, pedig hát napnál is világosabb.

A két hideg tenyér rátapad a tanító húsz évvel ezelőtti arcára. Még most is érzi a fagyos ujjakat, azzal, hogy a széles gyűrű fémje talán még inkább hűlt az idők folyamán, perzselő fagy sugárzik belőle.

A szűk ösvény, mondja.

Toronymagasan bagolyfészkek vannak, istennek szentelve, de a nyúl nem tud felmenni a létrán. Pusmog csak a tövében, vérekes szemével hunyorog, mancsával a bajuszán igazít: — Ezek azok az emberek, akiket én keresek, ezer, tízezer hajnal eltelt, és most egyszerre rájuk bukkantam. Ők a szűk ösvényt keresik, de nem találják, hogy nem előttük van, hanem a szemükön át beléjük vezet, rettentő mélységekbe, poklokba, ahol vad kohókban rotyog egy minduntalan kicsapni készülő szálnalmas anyag, a más vére, a más veleje.

A gyűrű erre akar fagyos pecsétet nyomni, ábrándot, nem hosszabbat egy sóhajtsátnál, a nyúllal váltott futó csóknál.

Míntha az embernek haja nőne a szájában, a nyelvén, a hónaljának a szaga az orrából csapna ki, a tépett szőr szaga, a nyúlfészkek szaga.

Szóval, a lila karingről ejtettünk szót legutóbb, amelyet majd egy reggel valaki magára vesz, s nagy magasságban áll meg benne a torony párkányzatán, hogy csak akkorának látszik majd odalentről, mint egy fűrészporról kitömött hajasbaba. Ott illegeti magát a hóesés előtt, s amikor a hó esni kezd, mintha csak a fűrészpör ömlene kifelé a száján, a szemén, ami egyenesen a lelkéből jön, onnan tör fel, mint a Delphoi forrásai.

Micsoda jövendő!

Daniel Kondrath rászánta magát a nőülésre.

Menyecskék körül forgolódik, de úgy, mint még soha senki.

Hát ez valami szörnyű. Ez egy vénember, már alig mozog, inkább talán fogadna valakit örökbe.

Nem is rossz elgondolás, érdemes széjjelvizslatni a szomszédos udvarokban, kertekben, ahogyan a lovat, borjút mustrálja az ember, de oly messze vagyunk a világtól, hiszen itt csak szigetek vannak, egy-egy romos, bepiszkított nyúlfészkek, és a házak sehogyan sem

állnak össze utcákká, mintha valami kiszippantotta volna belőlük az erőt, hogy az út mellé sorakozzanak.

A félút, hát ez az, és ahonnan senki sem akar visszafordulni, továbbmenni meg nem tud, és ott, félúton, népesedik túl, veri vissza az idő roncsoló támadásait, akár a tuberkulotikus kórokat a rosszul táplált szervezet.

De aztán ott vannak Hallerék, szinte az utolsóig zöldek a nyavalyáktól, a kóroktól, a fekélyektől, a szegénységtől, a nyomorúságtól, igába hajtott fejükben szédeleg a sötétség dühe, az emberiség végtelennek tűnő éjszakája valamennyi indulata.

A Haller lányoknak van formájuk.

Idővel talán mutatnának valamit abban a karingben is.

A tanító azt tanácsolja.

Tulajdonképpen nem tanácsol semmit.

A tanító nem ismeri Hallerékat, sejtelve sincs.

Ette volna meg a fene őket, de hát ezért ők is csak megélnék a földön, és hát különben is. Az ember így tekinthetne végig rajtuk, akár a családján, a cselédségen vagy a háztartásán, a gazdaságán.

Aztán érdekes, mély hangú átváltozás megy itt végbe, mintha a nagybögő húrját nyiszálná valaki, a nyúl meg benne a bőgő vastag hasában, és dobol az oldalán, álló éjszaka, egész álló nap, hát ez adja majd a zenét, odatámasztva egy távoli kocsmá légyenyomos sarkába, ahol éjszakánként régi részegesek kísértetlepte csoszsan a kátrányos padlón. Az éjszakák is olyanok, mint a fekete kátrány, csak pislákol bennük időnként a hold vékonyka lángja, kisujjni, majd körömnnyi csak egy halvány, cérnaszálnyi kanócon, amely lyukat éget az éjféli égbolttba.

A karing hosszú történetét, persze, egy másik tanító álmondja már, sokkal később, aki ugyanabban az ágyban hál, mint a régi tanító, ugyanaz a szű kezdi percegetni az eleven csontjait, mint a régi tanítónak — ugyanannak az ágyban a támlájából szivárog be az álmokba, az álmokból a csontokba, s ha majd az idő megéri, a gondolatokba is, ahol már leendő vérvörös nyúlsemek parázslanak rémséges földi vackokon, és egy éjszaka majd váratlanul ismét elkezd kongani a vaskos nagybögő, feltámad a húrnyiszálás, a csoszogás, az elejtett szavak belefekszenek a levegőbe, mondattá, teljes,

szabályos mondattá állnak össze, a karinget meg viselik szakadásig, bűntől bűnig, bűnön túl, örökké.

Mi a bűn?

Felserdült nő szőrrel benőtt nemi szervének látványa, mondjuk. A gyűrű koppan. Most is hideg. Márványlapon koppan.

A gyerekek vihognak; az ajtóban, szinte súrolva a karinget, meglökkik egymást:

— Te már láttál olyat?

— Ehe.

Kint deres a gyep, deresek a fák, deres a drótkerítés, deres az út is, vagyis a félút: minden akár a filmnegatív.

A FÜLZÚGÁS

Ahogy egy fájdalmas óriás birkózik eszmékből hurkolt láncával, rögeszméivel, téveszméivel, megbénult akaratával — az a zuhogás a földgolyó tarkóján, halándékán és homlokán, bombázórajok háromszöge, a mindent átható morgás, amelytől a fák levetik leveleiket, a szívdobajra járó robbanások, a világosság pulzálása, a világtájak és az évszakok összezavarodása, az árnyék, amely átfut, átsuhan vagy megbékél a szemeken, az idegszálak villanyvezetékeiből szőtt disszonáns csilingelés, nem harangszó, hanem harangugatás, harangbögés, dübögés a kiszáradt szájpadráson: mérhetetlen lendületesség a korai vagy kései órán, tobzódás az anyagként csorgó csöndben, elvont fogalmak tágitása ingó és szűkülő mezőkön.

Haller, persze, nem járt ott a mindent felmérő, feltérképező, beháromszögelő fülzúgások partjain, ökrök fényes szarvát vizsgálgatta az átható világosságnál, meg régen is volt a nyúl kavarta fülzúgás, Kondrath nagy korszagkaiban, veszélyes virágzása idején, amikor csontjaiban az ájulás vert fészket a nyúl mellett, csuklóiban csikorgó zajok vibráltak, feje, akár a halálfej, összeaszott. Mintha lószőr pattanna el, úgy cincogott a hangja:

— Ha Veronika mellém feküdne vagy mellém térdelne.

De ez a Haller lány semmibe veszi még tán az ördögöt is, ezeket mélységesen szigorú nyomorúság edzette, szinte suhannak jártukban a föld felett, nem puhulnak el, nem vernek vissza semmi ragyogást,

testetlenek, akár a tükör fénye, akár a kisikált égbolt tündöklése, akár egy végtelenül éneklő hang.

— Hát, kérem, ezek napernyővel járnak a krumpliföldre is — állapítja meg a távolabbi lakosság, akiket elnyűtt, kimosott, vasalatlan asszonyok vesznek körül, mindenkori ősi egyszerűségbe zuhanva, pizok, legyek, csirketrágyás küszöbök, tartós ötlettelenség, fogatlan szájak, ráncos nyakak, bőriszákként alácsüngő mellek, amott meg az a Haller lány.

Hogy mit tesz a pénz, a Kondrath pénze, a pénz birtoklásának tudata, a világ megvásárolhatóságának érzése, s az a felfújt és kipukkasztott zacskó, a Kondrath, az Amerikáner.

Egy fedél alatt örökbe fogadott pereputtyával, egy tető alatt ezekkel a koszosokkal, a nemrégnyi nyomorúsággal, amely, akár a zöld penész, szunnyadozik a sarkokban, és csak a kellő alkalomra, a kellő elhagyatottságra vár, hogy birtokába vegyen mindent, hogy füstölögve csapjon ki a ház száján, a semmi pampogásának szelétől hajtva, meg az a Veronika is, az a nyúzott macska.

De hogy szaporodnak tovább, szinte áradással fenyegetve, pedig nincs is férfi a házban, de az anyjuk örökké állapotos, mintha évtizedekig — úgy emlékeznek rá — egyugyanazon gyerekekkel volna viselő — és egyáltalán az atya vagy az atyák kiléte.

Kondrath — az egy másik világ hangjaira fülel már régóta, ő számításba sem jöhet, mert amikor még Oklahoma Cityben nyomkodta a pecsétet a bélyegekre, akkor is már voltak Hallerok, függetlenül attól, hogy mily gyökérről sarjadtak, és csak aztán jött, sokára, az örökbefogadás, egyesével, végül már többen voltak örökbe fogadva, mint nem: az öreg gyengéje a nőneműek iránt. S aztán egy-két fiú is odacsapódott valahogy, meghallgattak néhány amerikai történetet, amelyek végül is folytatás nélkül maradtak, s talán még mind a mai napig a mese végére várnak, amikor a mese befejezése már ország-világ előtt köztudott:

Vasárnap a faluban megvesznek négy vagy öt birkafejet, amire már senki sem tart igényt, s abból bizonyára ebédet főznek, az ördög tudja, milyen ebédet. Hát valahogy ennyi a kapcsolatuk a világgal, a többi mélységes titok, vagyis benne van a levegőben, csak ne volna az az átkozott fülzúgás. Attól aztán alig hallani valamit, csak egy lány, melankolikus melódia úszkál sötétedéstől virradatig a levegőben, s akkor abbamarad, de a fülzúgás még ilyenkor sem csillapodik.

AZ ÓRÁBAN

A jövés, a menés, a különféle lábak tappogása, akkor időről időre a kongatás: lassan számosodik, számtalan lesz, aztán meg, váratlanul, ismét emberi fogalmak szerint szállnak az órák.

Hát, kérem szépen, ez az arc, amit majd egy napon ráhúznak az óra számlapjára, ha már elég vékonyá aszalodik, s nem lesz több a fénykép megkopott papírjánál. De a két roppantul nagy bajuszszárny akadályozná az idő szabályos leforgását, vagy beleadva a mutatókba, csak zavart keltene — ez a Veronika ötlete, akit Kondrath elsőnek fogadott örökbe —, gubancolódna, szőröződne, hajszálnyi időket kezdene mérni az óra, valós idők helyett, amelyek túlérétt körteként lógnak máris a mennyezetről, apró dobaj — szívütésnél nem nagyobb — elegendő lesz, hogy kezdjenek leszakadni, s majd felgyorsulva, jégesőként csépeljék merőleges vesszőik dőfésével a százalmas világot.

Veronika eljár hazulról, sötétben indul el, sötétben érkezik, és mindenre tud új példát mondani, szép ruhában billeg végig a kukoricások között, emitt meg ez az óraütésektől simára kalapált öregember, akinek a bajuszában el-elakad majdan az idő szele, aminek — a lehetőségekhez mérten — feltétlen elejét kell venni, mint egy bonyolult tételhez, úgy kell hozzá viszonyulni, amely még ez idő szerint létezik, s mindaddig létezni is fog, amíg nem találnak rá kellő megoldást.

Úgyhogy lassanként ehhez is hozzá kell látni, bár Kondrath bizonyára szabódni fog, nem érzi még vagy már az időt, pontosabban szeretne tájékozódni, hogy mi történik az Oklahoma City-beli postahivatallal.

A hírek Veronika fogai között megszűrve jutnak el a fülébe, hát nem valami nagy élvezet lehet annak is szótagonként sugdosni be a világ tartalmát azokba a szőrös, húsos, dagadozó tölcserékekbe, felváltva, hol az egyikbe, hol a másikba, de hát ennyit csak megérdeemel; ettől eltekintve, ha nem iszonyodna a fülektől, már nyomban, ebben a szent minutában belemarna egérfogaival. Hanem a bajuszt, azt csakugyan méri, fontolgatja, sorsot szán neki, ha napokra el is felejtí olykor, de sohasem véglegesen. Apró ollóval próbál nyiszálni rajta, ami elől Kondrath úr inkább belesüllyed az órába, az időbe igyekszik hátrálni, hanem a feje sehogyan sem tud eredményesen bepréselődni a mutatók közé.

Lassan aztán elfogy a bajusz is, vagyis csak két kis pamacs ma-

rad belőle, talán hogy továbbra is csiklandozza az orrát — hát ez az a bajusz, szól Veronika, minden valamire való meglett ember ilyet visel, no, persze, az más kérdés, hogy sokan milyen szemmel nézik, de az az egy biztos, hogy senki sem nevet rajta, amikor.

Kondrath úrnak mintha szárnyát szegték volna, úgy marad félig ülve, félig fekve, mintha csak egy nagy hullámon heverne, amelyik végigrepíti a földek, a csenevész vetések felett, de látszik, hogy nemigen érintik többé a világ dolgai.

Veronika zöld színű sálat kap vagy vesz, de inkább mégiscsak kap, mert férjhez számít menni, de a sok Hallerral mégsem tud mit kezdeni, nem viszi tán magával ezeket is.

Szépek benn, Szeghegyen a házak, így nyárelőn, a hajnal fehér lovakon száguldozik körbe-körbe az ég alján, a lusta csöndet csak olykor-olykor szurkálja meg egy-egy lövéssorozat, mintha valami folyton akadozó varrógéppel igyekeznének összevarni a levegőt.

Tyűh, mondja a környékbeli lakosság, a Kondráth Hitler-bajuszt csinált a bajuszából, ha a feje nem lenne kopasz, talán még az újságba is le lehetne vetetni, s mutogatni, hadd okoskodjanak a népek, hadd tanulják meg, hogy s mint járhat jegyben az ember fia magával a kan ördöggel is.

Azért mégis kirajzolódik lassan a família képe, valahogy csak összeáll: A Hallerék, valamennyien, akkor Kondrath úr, ezek lassanként egyhasiak lesznek a világban; amott meg azok vannak, mármint velük szemben vagy átellenben, akik a nyúllal küszködnek. akiket már a mancsával illetett a nyúl, s ideig-óráig elbújt a szemük elől.

A Hallerok most már Kondrath úr családja, alkalmazottai vagy tulajdona: eléggé bonyolult viszony — a lakosság mindenesetre csak béresnek tekinti őket, vagy valami hasonlónak, amire még nem született meg a megfelelő kifejezés.

Bruderschaft, mondaná a tanító, miután végleg kiverte valami a szeméből az álmot, és levetette a hajnal lilába játszó karingét. — Itt csak ez a zöld szél fúj még mindig, nyugtázza, miután felkattintja zsebórája fedelét, s az óra felhúzóját kezdi forgatni sebesen, mintha csak az idő orsójáról engedne le egy vékonyka, lehetőleg finom selemyszálat.

MEDRANO

A zöld gyepen, ahol a múlt téli áradás óta elrongyolódott bőrcafatokként borulnak a fűre a pokrócnyi békanyálak, és a föld ontja magából a különös, gyűrűző férgeket, magasra emelkedik kupoláival a cirkuszi sátor, megint csak félúton, pontosabban lakatlan helyen, a néptelenség reménytelen és kilátástalan síkján, hacsak a nyúlfészkek nem ontanak majd magukból tekintélyes számú sokadalmat, akik álmélkodva szegik majd neki nyakukat a határtalan magasságoknak, ahol Linda kisasszony a trapézon, Fantomas a kötélben, és Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád csak úgy, magában a puszta levegőben.

Háló nélkül.

Istenem, ha az szét nem lottyan, mint a jó nagyra sikeredett kacatozás.

Kérem szépen: Két idő vibrál a mindenségben, ezekből merít az ember ihletet, támaszt, bajban gyámolítót, istápolót, reményt a jövőre — állítja Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád.

Úgy áll az ember a két időben, mint a tükör előtt. Csupa esendő fény a világ, ebben úszunk felfelé, a magasságokba.

A tisztelendő összeveri hideg, gyűrűs kezét — de honnan kerül ide a tisztelendő, álmélkodik Haller. A tisztelendő kemény tömbnek látszik a gyér világitású estében, mint az ólomsöréttel kitömött sűrű szövésű zsák, nyaka, feje, válla egy vonalban, és az arcvonásait is csak egy-egy rejtett dudor jelzi, az üstöke meg akárcsak a zsák harmonikásan bekötött szája, s már pattanna is Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád után, aki, ugyebár, a két időben . . .

Szóval, magasan evez el a tetőkupola alatt, akár egy léggömb, amelyben ugyan nincs akkora felhajtó erő, hogy áttörje a magas kupolát, és meghemperegjen a tavaszi ég csillagözönében, a magasság leszakadni készülő, ragyogó gyöngyharmatában, mézharmatában, vérharmatában, hanem csak halvány fénybogárként emeli arca elé a lámpást, a lángjánál szivarra gyújt, és nagy füstöket ereget.

Kondrath úrnak ez roppantul tetszik, újmódi bajusza vonaglik a felindulástól, míg a zöld dongókat csapdossa a levegőben, amelyek minduntalan a csupasz fejére telepszene, mint valami halottnak, talpa alatt meg halavány gázbuborékokat fú a föld, miközben távoli, nyüzszítő hangot is ad, mintha kölyökkutyák lennének ott elföldelve, s a pislákoló lelkiismeret nem is tud mit kezdeni ezzel a vinnyogással, magát is elevenen eltemetettnek éri.

Kondrath úr is szivarra szeretne pöffenteni, de nincs már szivar számára a világon, tengerbe fúlt álmok vannak csak a fejében, zavartság, keserűség, a fizikumát meghaladó óriás indulatok. A szíve, mondják néhányan.

A friss levegőn sem tér magához, olyan a levegő különben is a mező felett, mintha gáztámadás folyna, hatalmas, szürke felleget terel maga előtt az éjszaka, ebből lógnak ki különféle kísértetlábak és -karok, amikor odabenn, a sátorban, mint egy ágy, akkora trónusán a porondra hozzák hatan vagy nyolcan a Kövér Asszonyt, aki hordónyi fejében nyugtalanul forgatja ökölnyi nagy szemeit.

Ökölnyi nagy szemeit a sátor bejáratán át Georg Demetrius Hallerra függeszti, aki megint csak félúton áll a bejárat és a félig-meddig halott vagy csak tetszhalott Daniel Kondrath között, de a két szem kinyúl érte, messzire, szinte ráborítja a tölcseré formálódó eget, megbabonázza, maga után rántaná, de Haller, igaz, kelletlenül, ám mégis megveti a lábát, amikor a Kövér Asszony combnyi vastag, elefantisztikus keze a levegőbe lendül, amelyen át — emlékezzünk csak Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád iménti szavaira — két idő vibrál a mindenségben: bizonyára egy atavisztikus, meg egy másik, amely lehet szörnyszülött fejlábú, vagy pusztán csak egy roppant nagy pocak, pucor vagy bendő, mely mindent magába falhat. De Haller sehogyan sem lel támaszt az időben, s látva ezt, a tisztelendő zsákszája felhasad, és fekete sörétekként zuhog, ömlik és szakad belőle a kacagás, mert feláldozná a Kövér Asszonnak, züllött képzelettel vetné neki oda, hogy óriási harapásokkal felfalja, vagy csak magába süllyesse egészben, szőröstül-bőröstül, ahogy van, hát a felebaráti szeretet, merül fel a kérdés.

— Ágostai evangélikus! — ordít bele a pap az éjszakába a süket, süllyedő földek felett, amelyek kívül esnek, örökkön-örökké, a Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád által az imént oly szellemesen kifejezett időelméleten.

A Kövér Asszony feláll a recsegő és imbolygó trónuson, Trónusán, a háromtagú zenekar tust vagy rohamot fú megvadult, a csavartásokat magukból kirúgó harsonákon, a Kövér Asszony meg mintha szárnyas kerekeken gurulna, mély nyomokat hagyva a tészta puha füves talajon, a bejárat felé lódul, ahol Haller a félhomály rezdületlenségében meredezik, akár egy földbe vert karó. Ám még idejében félreugrik a rázúduló vész elől, valami ösztön veszi át fejében a kommandót, ami nekiröptíti az éjszaka vastag, fekete falának, s

miután nekifeszül, az egyszerre csak enged, s míg nyeli a koromsötétet, az is zuhogva nyeli magába őt, de megtartja a földön, a Kövér Asszony pokoli vijjogása meg a magasból pereg lefelé, a csillagok vájta szikrányi réseken.

Hiába veszi üldözőbe az egész cirkusz, hiába futamodnak utána a nyúltól sarkallt, zaklatott és hajszolt emberek, nem jutnak tovább a félútnál, míg felettük derús holdvilágként lengedezik lámpásával Vitéz Osztrogorszki Zabos Árpád, talán hogy bevilágítsa útjukat a sokszor idő számba vehetetlen magasságaiból.

Georg Demetrius Haller kimerülten botladozik a már rég kihűlt nyúlfészkek között, sehonnan nem érez egy szikrányi meleget sem, pedig a Kövér Asszony már bizonyára megnyugodott az ő láttán feltámadt izgalomtól, s valószínűleg már levetett dunyhaként pihen valamelyik kocsi fenekén, amely oly messze lehet e pillanatban Hallertől, mint a Göncöl szekere.

Azonban mindenesetre kötelességének érzi, hogy felcsípje a félhalott Kondrathot, aki, ha eszére tért, bizonyára elvánszorgott onnan, de az is lehet, hogy belefűlt az éjszaka nagy fellegébe, vagy Haller üldözői vigyázatlanul agyongázolták, sőt lehet, hogy még mások is a zuhogó talpak — *talán paták* — alatt lelték halálukat, s a nyúl most meglegedetten nyalogatja valahol a száját: *az istenit, ez alighanem csakugyan vérrel él*, s még csak most kezdi — hangoztatják azok, akik még éreznek magukban annyi erőt, hogy szembe szálljanak vele, vagy csupán lustaságukat és tunyaságukat nem tudták még leküzdeni?

No, szóval, a cirkusznak hajnalra nyoma sincs. A legelő széléig lehet kísérni a meg-megbicsakló keréknyomokat, de ott aztán verett útra fordulnak a kocsik, s azontúl mintha csak ködben haladnának. Mivel Kondrath sem ad hírt magáról, meglehet, hogy magukkal vitték, de ennek sincs semmiféle jelentősége, hacsak nem az, hogy Haller vesztette el, attól függetlenül, hogy még véletlenül sem bízták rá a sorsát.

(Folytatjuk)